

KIRŞEHİR ABDAL / TEBER DİLİ

ve

ANADOLU, AZERBAJCAN, ÖZBEKİSTAN GİZLİ DİLLERİYLE İLGİSİ

Yard.Doç.Dr.Mahmut SARIKAYA * -Ok.Mahmut SEYFELİ**

Özet: Gizli diller üzerinde çalışmak, bunlar arasında karşılaştırmalar yaparak birbirleriyle ilgisini ortaya koymak ve bilimsel sonuçlara ulaşmak merhum Ahmet Caferoğlu'nun hedeflerinden biriydi. O, sağlığında bu yolda birçok iş yaptı. Bu sahada yapılacak çalışmalarda gizli dil ile argo arasındaki farkı göz ardı etmemek gerekir. Gizli dili olan topluluklar içerisinde Abdallar önemli bir yere sahiptir. Genellikle halk ozanı ve müzisyen olan bu topluluk tanınmış sanatçılar yetiştirmiştir. Bunlar kendi aralarında konuştukları bir gizli dile sahiptirler. Şimdiye kadar hiç araştırılıp incelenmemiş olan Kırşehir Bağbaşı Mahallesi Abdallarının gizli dili olan "Teber dili" hakkındaki bu çalışma, "Teber dili"nin kendine özgü boyutlarını ortaya koymuştur. Yapılan karşılaştırmalı incelemeyle Abdal / Teber dilinin Türkiye, Azerbaycan ve Özbekistan'daki gizli dillerle münasebeti açıklığa kavuşturulmuştur.

Anahtar Kelimeler:

Abdal, Teber, Gizli dil, Argo, Sazandarlar Argosu, Azerbaycan Aşıklar Argosu, Gurd Dili, Özbekistan Abdol Tili

Abstract It was one of the aims of Ahmet Caferoglu to examine the secret languages, to bring up their relations by making comparisons between them and in this way to reach scholarly conclusions. He made a lot of work on this issue. In this area, works should not undervalue the differences between slang and secret languages. Abdals have an important place among the communities which have secret languages. This community, which is composed of folk poets and musicians in general, has been turned out many of them to be artists. They have a special secret language. The study examines The Teber language, the secret language of the Kirsehir Bagbasi district's Abdals that have never been researched before and discloses the sui generic dimensions of this language. The relationship of the Teber / Abdal language with those secret nguages in Turkey, Azerbaijan and Uzbekistan has been revealed with comparative researches.

* Gazi Üni. Kırşehir Fen-Ed. Fak. msarimaya@gazi.edu.tr

** Gazi Üni. Türk Dili Böl

Keywords *Abdal, Teber, Secret Language, Slang / Argot, Sazandarlar Slang and Aşığıs Slang of Azerbaijan, Abdol language of Uzbekistan*

GİRİŞ

Gizli diller, içtimaî diller, ihtiyaç dilleri, hususî diller (CAFEROĞLU 1954:41) diye adlandırılan *gizli dil*, ana dil (yazı dili, konuşma dili ve halk ağızları)'den ayrı olarak meydana getirilmiş sun'î bir anlaşma aracıdır. Gizli dili kullananlar, genellikle aynı meslek veya sanatı icra eden küçük insan topluluklarıdır. Çerçi, kaçakçı (CAFEROĞLU 1952; ÖZKAN 1991), kalaycı (CAFEROĞLU 1994/2), manifaturacı (GÜLENSOY 1988; KAYMAZ 1997), kasap (ŞİRALİYEV 1966) gibi meslek erbabının kendi aralarında geliştirdikleri gizli diller, genellikle sonradan oluşturulmuştur. Bunlarda sun'îlik daha belirgin ve diğer gizli dillerle ortak yön daha azdır.

Geçmiş eskiye dayanan küçük insan topluluklarının kendi aralarındaki özel bir anlaşma aracı olan gizli dillerde ise ortak unsurlar daha fazla olup bunların benzerlikleri siyasî sınırların ötesine ulaşabilmektedir. Anadolu'nun çeşitli yerlerinde yaşayan Abdalların kendi aralarında konuştukları birer gizli dillerinin olduğu yapılan araştırmalarla ortaya konmuştur. Biz bu araştırma ve incelememizde, şimdiye kadar hakkında Türkiye'de hiç yayın yapılmamış Kırşehir Merkez Bağbaşı Mahallesinde yaşayan Abdalların gizli dilini ele aldık ve bu dilin Türkiye, Azerbaycan ve Özbekistan'daki gizli dillerle karşılaştırmasını yaptık.

Bazı araştırmacılar, gizli dillere *argo* diyorlar. Örneğin M. Ş. Şiraliyev, *Azerbaycan'da işlenen Argolar* adlı makalesinde, *Sazandarlar Argosu ve Aşığlar Argosu*'ndan söz ederek birer gizli dil karakteri taşıyan bu anlaşma araçlarını *argo* diye adlandırır (ŞİRALİYEV 1966: 127-141). Nevzat Özkan da "*Gizli Dil Olarak Argonun Fonksiyonu Üzerine*" adlı makalesinde argonun gizli dil olduğunu ifade ediyor ve ikisini birbirinden ayırmadan değerlendirip tasnif ediyor. Özkan'ın buradaki tasnif ve değerlendirmesinin kendi bakış açısından bu konuda yapılmış son ve yetkin bir değerlendirme olduğunu belirtmek gerekir (ÖZKAN 2002: 22-30). Yapılan sözlük çalışmalarında gizli dillere ait kelimelerin argo sözlüklerine alınması da bu iki dil sahasının birbirinden kesin çizgilerle ayrılamamış olduğunu gösteriyor. Nitekim derlediğimiz Abdal/Teber diline ait kelimelerden on sekiz tanesinin Büyük Argo Sözlüğü (AKTUNÇ 2002)'ne alınmış olması da bunu göstermektedir. Biz bu durumu bildiğimiz için, derlediğimiz Abdal/Teber diline ait kelimelerin izlerini Hulki Aktunç'un Büyük Argo Sözlüğü'nde aradık. Bu sözlük, Ferit Devellioğlu'nun Türk Argosu (Devellioğlu 1990) adlı eserinden

daha kapsamlı, Halil Ersoylu'nun Türk Argosu Üzerinde İncelemeler (Ersoylu 2004) adlı eserinden daha kullanışlı ve maksada uygun olduğu için tercih edildi. Fakat, argo ile gizli dili birbirinden ayırarak değerlendirmek bize daha doğru bir yol olarak görünüyor.

Caferoğlu ise, Argo ile gizli dil arasındaki farkı defalarca vurgulamıştır. Örneğin o, muhtelif san'at erbabının kendine mahsus ayrı ayrı konuşma tarzları olan, yerli hususî tâbir ve sözlerle beslenerek vücuda getirilen ve herkesin “argo” yahut “jargon diye bildiği aslında çok dar bir mânada kullanılan ve “hırsız dili” demek olan, bu iki dilin birbirinden çok esaslı farklarla ayrılmakta olduklarını; birinin “hususî” yahut “içtimai” diller, daha fazla sun'î ve muhtelif yabancı dil parçalarından tertiplenmiş diller olduğu hâlde, diğerinin, yerli dilde mevcut olan unsurların mânalarını değiştirmekle hâsıl olduğunu belirtmekte ve bunun, belirli bir san'at ve iş zümresine mensup kimselerin, kendilerini yakından ilgilendiren ihtiyaçlar için bazı tabir ve istilahlar uydurdıkları gibi, mektep çocuklarının, annelerin ve sairenin genel dilde rastlanmayan, hususî konuşma tarzlarıyla duvarcılar, esnaf ve maden işçilerinin, birbiriyle kolayca anlaşabilmeleri için kullandıkları âlet ve edevata hususî adlar vermek veya mevcut kelimelerin bâzılarının mânalarını değiştirmek alışkanlığının bir sonucu olduğunu ifade etmektedir. O, ayrıca, yeni ihdas edilen bu tür kelimelerin, gelişme kabiliyeti gösterir göstermez, derhâl o işte çalışanlar arasında, ve hattâ aynı sahada yaşayanlar tarafından da benimsenerek, geniş bir muhitte revaç bulmadan, argo hâlinde sınırlı bir çevrenin veya zümrenin konuşma veya anlaşma vasıtası olarak kökleşip kaldığını bu anlamda argonun, aşağı halk tabakasının yahut belirli bir sınıfın veya zümrenin, belirli benzetmeler ve yakıştırmalar neticesinde, belirli bir dil deyim ve söyleyişlerinin, mânaca kaydırılmasından vücuda getirildiğini kabul eder.

“İçtimai” yahut “hususî” dillerin ise, bu kadarı ile yetinmeyerek argodan faydalanmakla beraber, müstakil bir dil malzemesi de yaratmaya çalıştığını; ifadesi gereken bütün anlamları, cümle içinde, yerli yerine koyduğunu; bazen böyle bir dilin, yalnız bir fikri sezdirmemek, yahut belirli bir ifadeyi başkasından kaçırmak için değil, bir uruğun, yahut bir kabilenin, kendi çevresinde kullandığı bir dil de olabildiğini; bu durumda, böyle bir dilde kullanılan kelime servetinin dar ve ayrıca pek az ve bir kelimeye bir çok mânalar -bâzen birbirine zıt- yükletildiğini; ekler dışında yerli ağızlardan unsurlar alınmasından kaçınıldığını da ekler. (CAFEROĞLU 1994:41,42).

Bu ayırıma şunu da ilave edelim: Argo sayılan sözler, müstehcen ve genel ahlâka aykırı durumların ifadesi için özel anlam yüklenmiş kelimelerdir; gizli dilin söz varlığı ise, anlatılmak isteneni başkalarından gizlemek için özel anlam yüklenmiş sözlerden oluşur. Argo kelimelerde

anlamı gizlemek gayesi öncelikli olmadığı gibi, gizli dilde kullanılan bu tür kelimelerin müstehcen anlamlı ya da edep dışı olması da şart değildir.

Argo kelimeler onu üreten ve kullanan grubun, topluluğun dışına da çıkarak genel dil içerisinde kolayca kullanılabilirdiği ve yayılabildiği halde, gizli dillerin kelimelerinde bu özellik yoktur.

Argonun anlam boyutu kelimeyle sınırlıdır; gizli dilin kelimeleri ise, cümlenin anlam sınırlarıyla ilgilidir. Çünkü gizli dilde, yapısı bozulmuş ya da kaynağı bile bilinmeyen özel anlam yüklenmiş kelimeleri kullanmak, cümlenin anlamını gizlemek içindir. Argo kelimeler ise, genel dil içerisinde “turnak içinde söz” gibidir; o denli yaygınlaşabilirler. Bu yönüyle gizli dil, genel dili konuşanların değil, yalnızca bu gizli dili konuşanların kendi aralarındaki bir anlaşma aracıdır.

Abdallar, tarihî ve sosyal kimlikleri

Arapçada IX. yüzyıldan beri bir tasavvuf terimi olarak kullanılan abdal kelimesi, “derviş” ve “şahit” mânâlarına gelen *bedil* kelimesinden gelmektedir. Arapça *bedil*'in çoğulu *abdal* veya *ebdâldır*. Önceleri Farsça ve Türkçede dünya ile ilgisini kesip, Tanrı'ya bağlanmış olan, derviş (DEVELLİOĞLU 1988: 3, 234) anlamında kullanılırken, daha sonraları Kalenderiye zümresine mensup “serseri derviş” mânâsına kullanılmıştır. Arapça, Farsça ve Türkçede dinî bir zümreyi ifade eden bu kelime, Türkiye, İran, Afganistan ve Doğu Türkistan'da göçebe olarak yaşayan ve asılları Türk olan etnik zümreleri de ifade eder. Ayrıca bu ülkelerde Abdal veya Abdallar adını taşıyan köylerin de bulunması, bunlardan hangilerinin abdal dervişlerden, hangilerinin abdal adını taşıyan göçebe Türklere geldiğinin tespitini güçleştirmektedir.

*Milattan sonra V. ve VI. yüzyıllarda Orta Asya tarihinde önemli bir rol oynamış bulunan Eftalit veya Akhun diye bilinen kavmin adının da aslında Abdal veya Aptal olduğu iddiası kolaylıkla reddedilemez. Nitekim bugünkü Yakutçada erkek Şamanların lâkabı olarak kullanılan **abidal** kelimesi de bu hususu doğrular mahiyettedir.”* (KÖPRÜLÜ, 1988: 62).

495 – 525 yıllarında Pencap sahasını işgal eden Eftalitler, büyük bir imparatorluk kurmuşlardı; fakat 563-567 yıllarında Sasanîlerin müttefiki olan Göktürkler tarafından dağıtıldılar. Afganistan'da Afganlaşan Abdaliler ile, İran, Türkistan ve Anadolu'da rastlanan göçebe veya yerleşik Abdalların bu dağılmış Eftalitlerin veya Akhun devletinin kalıntıları olması çok muhtemeldir. Bunlar çoğu zaman, göçebe oldukları için, başka kökten gelen ve tesadüfen aynı adı taşıyan serseri dervişlerle, hattâ çingenelerle karıştırılmışlardır. Göçebe Türklere has şaman geleneklerini devam ettiren Abdalların,

İslâmlaştıktan sonra, Arap ve Fars menşeli Kalenderiye abdallarının örf ve âdetlerini benimsemiş, veya aksine, Kalenderilerin Türk menşeli Abdalların yaşayış tarzlarından bazı unsurlar almış olmaları mümkündür. (Meydan Larousse 1969: 14)

“Abdal topluluklarına Anadolu’nun dışında da çeşitli sahalarda rastlanmaktadır. Meselâ Sovyet Azerbaycanı’nda Abdal isimli bir köyün varlığı ve bu köyün âşıklar yetiştirmek suretiyle ün kazandığı bilindiği gibi, Safeviler devrinde İran’da yaşayan Şamlu kabilesinin oymakları arasında Abdallu oymağının bulunduğu da tarihî kayıtlardan anlaşılmaktadır. Şam taraflarından İran’a gelen bu Kızılbaş Abdallu oymağının, XVII. yüzyılda Anadolu’da yaşayan Abdallu oymağı ile münasebeti olduğu da kolayca düşünülebilir. Diğer taraftan Hazar ötesinde oturan Türkmen kabileleri arasında da Abdal adını taşıyan bir kabileye tesadüf edildiğini P. Nebelson ve Galkin’den öğrenmekteyiz. XVI. yüzyılda Afganistan’da Kandehar civarında Abdal veya Abdâlî adlı bir kabile görülüyor ki bunların çok eskiden beri orada yaşadıklarından şüphe edilemez. Fuat Köprülü’nün tahminine göre, bu Afgan Abdalları veya başka bir tâbirle Abdâlî Dürrânîler, tıpkı Kalaçlar gibi, Eftalit Devletini kurmuş olan Türklerin soyundan gelmektedir. Ama bu Eftalit bakıyesi Türkler, zamanla dillerini kaybederek Afganlaşmışlardır. İlk defa F. Grenard, Doğu Türkistan’da da Abdal adı altında yaşayan bir etnik zümrenin varlığından söz ederek Keria yakınlarında elli, Şençen civarında ise yedi – sekiz evin bunlara ait olduğunu bildirmektedir. Bundan sonra ünlü Sinolog P. Pelliot da aynı bölgenin Paynâp köyünde yaşayan abdallar hakkında bir araştırma yayımlamıştır. (Meydan Larousse 1969:14)

Safeviler devrinde İran’da bulunan önemli Türk oymaklarından birinin adı. Bu oymağa Şamlu kabilesi arasında rastlanır. İran devlet büyükleri içinde hatırı sayılır kişilerden olan Abdallu Hüseyin Hanın (I. Abbas devri) ve Hasan Han’ın Horasan Beylerbeyi olması, bu oymağın Horasan yakınlarındaki Türk kabilelerinden olduğunu, sonradan Şamlulara katıldığını düşündürür.

Türkmenistan’da Nazar bölgesinde Türkmen kabileleri arasında da Abdal isimli bir kabile vardır. Türkmen geleneğine göre, Kay’ın oğlu ve selefi Esen’den gelen 12 boydan birincisi Abdal’dır. Damgası Ay’dır. (Meydan Larousse 1969:14)

Osmanlı arşivlerinde Abdal topluluklarının Anadolu ve Rumeli’nin muhtelif yerlerinde yaşadıklarına dair belgeler bulunmaktadır. Bu belgelerden Abdalların Türkmen taifesinden olup, Maraş, Tarsus Sancağı (Adana Eyâleti), Hayrabolu Kazâsı (Vize Sancağı), İstanbul ve havâlisi, Tatar Pazarı kazâsı (Paşa Sancağı),

Rumeli, Kütahya Sancağı, Erzurum Eyâleti, adana, Bozok, Biga, Aydın Sancağı, Çukurova, Zülkadriye Kazâsı (Maraş Sancağı), Karaman Eyâleti, Sivas Eyâleti, Rakka'da yaşadıkları kayıt altına alınmıştır. (TÜRKAY 1979: 173).

Anadolu'da yaşayan Abdallar ile ilgili kaynaklarda, şimdiye kadar Kırşehir ve çevresinde yaşayan Abdallardan pek söz edilmemiştir. Bir örnek olarak TDV İslâm Ansiklopedisi'nin *Abdal* maddesini yazan Orhan Fuat Köprülü, "*Anadolu'da bugün de kendilerine Abdal adını veren ve daha çok göçebe olarak yaşayan zümrelere Denizli, Dinar, Sivas, Amasya, Çorum, Osmancık, İskilip, Merzifon, Mecitözü, Havza, Konya, Karaman, Mut ve Elmalı taraflarında rastlanmaktadır.*" (KÖPRÜLÜ, 1988: 62), demektedir, fakat Kırşehir'den söz etmemektedir; ancak, bu yörede çok önemli bir Abdal topluluğu yaşamaktadır.

Kırşehir Bağbaşı Mahallesi Abdalları / Teberler

Kırşehir ve çevresinde yaşayan Abdallar, Kırşehir Merkez Bağbaşı Mahallesi, Kaman, Mucur ve Çiçekdağı-Kırtıllar Köyü ile Nevşehir'e bağlı Hacıbektaş İlçesi ve Kırıkkale'nin Keskin İlçesi'nde otururlar. Kendilerine *Abdal* ya da *Teber* derler. *Teber Uşağı* diye de adlandırılırlar. Ankara'da yaşayanlarına *Abiles Abdalları* diyorlar.

Yüzyıllar önce Horasan'dan İran'a, oradan da Türkiye'ye geldiklerini söylüyorlar. Büyüklerinden, İran'da kalmayışlarının sebebi olarak oralarda yaşamanın, iklim ve geçim şartları yüzünden güç olmasını duymuşlar. Bu bilgiyi veren ozanın ailesi önce Yağmurlu Köyü'ne, oradan Sıdıklı'ya, oradan da Kırşehir Merkez Bağbaşı Mahallesi'ne göçüp yerleşmiş. Bu bilgiyi M. Şakir Ülkütaşır da teyit etmektedir: "*Anadolu'da eskiden beri yerleşmiş Abdal oymakları vardır. Bugünkü Abdallar, kendilerinin, haklı ve doğru olarak, Türk ırkından ve İslâm olduklarını ifade ederler. Bu ifadelerine ilâve olarak da, ulu ve aziz saydıkları "Kara Yağmur"un reisliği altındaki "Horasan Erleri" (Güney ve doğu Abdalları ise, Oğuzların Beğdili boyu) ile beraber Anadolu'ya geldiklerini ısrarla söylerler*" (ÜLKÜTAŞIR, 1968: 43).

"*Abdallar, muhtelif zanaatlar yapar; iş tutarlar. Bir kısmı – bilhassa erkekleri – davul zurna çalar, köçeklik, elekçilik, sepetçilik yapar. Bir kısım Abdalların sünnetçilik, kasaba ve köylerde dilencilik, gizli olarak da üfürükçülük, hekimlik başlıca maişet vasıtalarını teşkil eder.*" (ÜLKÜTAŞIR, 1968: 44)

Anadolu'daki bir kısım Abdalların kazancılık, kalaycılık, demircilik, sepetçilik, elekçilik gibi işlerle meşgul olmaları yüzünden bunlara çingenelik bile isnat edildiği görülür. Anadolu'daki Abdallara

daha çok Alevî sahalalarında rastlanması, bunlardan büyük bir kısmının Alevî olduğunu gösterir. Ancak, Kırşehir ve yöresinde yaşayan Abdallar, yüzyıllar içerisinde, birlikte yaşadıkları topluma uyum sağlayarak sünnileşmişlerdir. Yaşama biçimi olarak *bektaşimeşrep* olmalarına rağmen, bunların içinden yetişen güçlü ozanlar, Hacıbektaş'tan yetişen halk ozanlarıyla bir araya gelmezler.

Bağbaşı Mahallesi'nde oturanların bir çoğu İzmir'e göçmüş bulunuyor. Göçün en önemli sebebi Kırşehir'de yaşanan işsizlik ve geçim darlığıdır. Göçenlerin çoğunluğu sanatçı olmasına rağmen bu sanatı gittikleri yerlerde icra edememektedirler. Talep olmaması ve bunların belirli bir işe girip çalışıyor olmaları da bunda etkili olmaktadır. İzmir'de yaşayanların önemli bir kısmı yaz tatillerinde Kırşehir'e gelir, hatta burada düşünlerde çalgı çalmak suretiyle üç beş kuruş para da kazanarak dönerler.

Abdallar, kendilerine *Teber*; konuştukları gizli dile de *Teber dili* derler. Teber kelimesi ise, Teber dilinde 1. davul; 2. Abdal anlamında kullanılıyor. Bu kelimenin başka kaynaklardaki anlamları ise şöyledir:

Derleme Sözlüğü'nde:

teber, tepir: buğday, bulgur vb. tahılları elemeye yarayan ağaçtan yapılmış büyük *elek* (DS. C. X: 3884, yaygın)

Azerbaycan'da tespit edilmiş olan gizli dillerden hem Aşğlar Argosu'nda, hem de Sazandarlar Argosu'nda:

tever: toy (ŞİRALİYEV 1966: 134, 138).

Görüldüğü gibi bu dilin yaşadığı bölgenin (Terekeme-Karapapak) ağız özelliğine uygun olarak kelimeye *b>v* değişmesi olmuştur. Azerbaycan Türkçesinde ise *toy* kelimesi iki anlama gelir: 1. davul. 2. düşün.

Bütün bu bilgilerin ışığında, *teber* kelimesinin *kasnak* ve *kasnakla* ilgili şeyleri ifade ettiği; *davulun* da *kasnaktan* yapıldığı düşünülürse kelimenin zaman içinde hem *elek*, *kasnak* ve *davul* hem de *elekçi*, *kasnakçı* ve *davulcu* anlamlarını ifade ettiği anlaşılır.

Ahmet Caferoğlu, Abdalların çingenelerle, konuştukları gizli dilin de çingene dilleriyle hiçbir ilgilerinin olmadığını, bunların *elekçilerle* ve dillerinin de *elekçilerin* gizli diliyle ilgisinin bulunmadığını ısrarla belirtir: Anadolu'nun muhtelif bölgelerine dağılmış bulunan abdallar, içtimaî ve siyasî sebepler dolayısıyla, birçok bölgelerde toponyme'lerde muhafaza etmekle, ya tamamıyla ortadan kalkmış, yahut haksız yere Çingenelerle karıştırılmıştır. Halbuki Abdalların ne çingenelerle, ne de *elekçilerle* bir ilgileri vardır. Sırf zanaat ve ticaret hayatındaki benzerlik,

bunların birbirleriyle karıştırılmasına sebep olmuş, dil bakımından ise her birisi kendi etnik varlığını aynen muhafaza etmiştir. Bunların halk tarafından karıştırılmasına en büyük âmil, olsa olsa, Çingenerle Elekçilerin kendilerine mahsus başka başka ana dilleri olduğu gibi, Abdalların da, bazı coğrafi mıntikalara göre Geygel-Abdalların kendilerine mahsus bir “gizli dilleri” olmasıdır. Her üç dili anlamayan halk, pek tabii olarak, bunları –zaten tipleri, renkleri, boyları ve zanaatları bunların bir aileden türediklerine şahadet eder gibidir- her bir aile, bir etnik zümre olarak telakki etmektedir. Gerçekte ise, Abdalların “gizli dil”i ile Çingene ve Elekçi dilleri arasında hiçbir münasebet yoktur. Bütün yakınlık, ancak bu dillerden ödünç alınan unsurlardan ibaret kalmaktadır (CAFEROĞLU 1953: 77).

Caferoğlu bu tespitlerinde haklıdır. Kırşehir Merkez Bağbaşı Mahallesi Abdallarının kendilerine *Teber* demeleri, teber kelimesinin de kasnak anlamına gelmesi, bu Abdalların Çingene ve Elekçi değil, müzik ve sanatla iştigal eden (*davulcu*) olduklarını ifade etmektedir, kanaatindeyiz. Kaynak kişiler, derleme sırasında, Çingene dilinden alınma *ardelle*:- “çalmak” sözünün aslında Teberce olmadığını vurgulayarak Çingene diliyle Teber dilinin ayrılığına dikkat çekmişlerdir. Ayrıca Bağbaşı Abdalları kendilerinin çingenelikle ilgili görülmesinden rahatsızlık duymaktadırlar. Nitekim bunların etnik kimlikleri konusunda M. Şakir Ülkütaşır da “*Abdallar soy itibariyle Türkmendirler. Bugünkü Anadolu Abdalları – Tahtacılar, Çepniler, daha doğrusu bütün Anadolu Kızılbaşları gibi – Babaî Türkmenlerinin bakiyeleridir. Binâenaleyh bunları, dili ve soyu bütün bütün başka olan çingenerle akraba veya yurt tutmuş çingene gibi telakki etmek katiyen doğru değildir. Halk bunları elek, sepet yapmak; bir kısmı da göçebe olmak bakımından Çingene addeder.* (ÜLKÜTAŞIR 1968: 43) diyerek bu tür telakkilerin yanlışlığını ortaya koymaktadır.

Kırşehir Bağbaşı Mahallesi Abdallarının Gizli Dili / Teber Dili

Teberler, kendilerinin ayrı bir dilleri olduğu iddiasını kesin olarak reddederler. *Teber dilinin*, el içinde mesleklerini icra ederken bazı kelimelere şifreli anlam yükleyerek kendi aralarında anlaşma ihtiyacından geliştirdikleri bir avuç kelimedenden ibaret bir dil varlığı sayılması gerektiğini, ayrı bir dil sistemi olmadığını ifade ediyorlar. Bunun da değişik dillerden alınmış, özel *şifreli* anlamlar yüklenmiş kelimeler olduğunu, bu yönüyle uydurma bir anlaşma aracı sayılması gerektiğini söylüyorlar.

Bu konuda M.Şakir Ülkütaşır’ın tespitleri de Abdalların bu iddialarına uygundur: “*Abdalların dilleri Türkçedir. Vakıa söz arasında*

dinleyenlere pek yabancı gelen bazı söz ve deyimler kullanırlar. Şu kadar var ki, kullandıkları bu söz ve deyimler, başka bir dile ait olmaktan ziyade kendilerince uydurulmuş argo mahiyetinde birer söz ve deyimdirler. Yâni bir sözü karşısındakinden saklamak isterlerse, bu söz ve deyimleri laf arasına karıştırırlar, cümleleri anlaşılmaz bir hale sokarlar.” (ÜLKÜTAŞIR 1968: 43).

Rıza Zelyut da *Öz Kaynaklara Göre Alevîlik* adlı eserinde Tokat yöresinde yaşayan Geygel Abdallarının kendilerine özgü bir gizli dilleri olduğunu teyit ediyor. “*Birbirleriyle anlaşmak, işaretleşmek için kimi bölgelerde özel dil bile geliştirilmiştir. Örneğin Tokat bölgesindeki Alevî Geygel Türkmenlerinin 25 ile 30 kelimelik bir gizli dili bulunmaktadır...*” (ZELYUT 19092 : 52).

Kaynaklar Geygellerin tarihte Akhunlar devletini de kurmuş olan Çiğil Türklerinin bakıyeleri olduğu hususunda birleşmektedir. (YÖRÜKAN, 1998: 388)

Yusuf Ziya Yörükân’ın Divan-ı Lügât-it Türk’ten hareketle verdiği bilgiye göre, Çiğiller *d~y~z* alternans kullanımlarında *z* sesini tercih ederler. “*Kaşgarlı Mahmut Divanında Çiğilleri, Becenek, Kıfçak, Oğuz, Başkırt, Uygur gibi büyük boylardan ve Türklerin aslen ayrıldıkları yirmi “ilden” biri olarak gösterir. Ona göre Çiğil lehçesi, Oğuz ve Caruk lehçeleri gibi sırf Türkçedir. Şu kadar ki, Oğuzlar ve diğer birçok Türk boyları zel harfini ya’ya tebdil ettikleri halde, Çiğiller zel okurlar. Kıfçak ve Bulgarlar ise ze okurlar. Ayak, azâk, azak kelimesinde; kazîn, kayın, kazin kelimesinde; duydu, düzdü fiilinde olduğu gibi* (DLT Cilt I., s. 33)” (YÖRÜKÂN 1998 : 398).

Çiğillerin günümüzdeki Gegeller / Geygeller olduklarından hareketle, bugünkü Geygel Abdallarının dillerinde bu tercihin izlerini aramak gerekir. Bu durum, ana dilleri olan Türkçeyi kullanmalarına yansıyabileceği gibi, gizli dillerine de yansımış olabilirdi. İncelediğimiz söz varlığı içerisinde üç kelimedede bu tercihin izlerini tespit ettik. Örneğin, düğün anlamına gelen *zuhun* kelimesinde *d > z* tercihinin gerçekleşmiş olduğu görülüyor. Eğer bu kelimenin ilk sesinde *d > z* değişmesi olmuşsa, Çiğil şivesinin çok belirleyici olarak kabul edilen bir özelliğinin bu Abdal dilinde varlığını da kabul etmek gerekecektir. Yine Teber dilindeki *zahni, zahri* “ağız” kelimesi, Farsça *dehen* “ağız” kelimesinden geliyorsa *d > z* değişmesinin bir başka örneğiyle karşı karşıya olduğumuzu düşünebiliriz. Ve yine *zani-* “bakmak” fiili Türkçe *tanı-* fiiliyle ilgili olabileceği gibi Farsça *dānīden* “bilmek” fiiliyle de ilgili olabilir. Hangisiyle ilgili olursa olsun, eğer bu kelimenin ilk sesinde de *d > z* değişmesi gerçekleşmişse Çiğil şivesinin bu çok belirleyici özelliğinin Teber dilinde varlığını kabul etmek gerekir. Bütün bunlar

bize, Bağbaşı Abdallarının Geygellerden olduğunu, onların da Çiğillerden geldiğini düşündürüyor.

“Anadolu’daki Abdallardan bir kısmının XX. yüzyılın ilk yarısında bile derviş kıyafetine girerek serseri zümreler halinde dilendikleri, birçoğunun ise çalgıcılık, türkücülük ve hikâyecilikle uğraştıkları, özellikle Köroğlu hikâyeleri anlatmakla ün kazandıkları bilinmektedir” (KÖPRÜLÜ, 1988: 62). Kırşehir Bağbaşı Mahallesi Abdalları da genellikle düğünlerde çalgı çalıp türkü okuyarak, bazen de köçeklik ederek geçimlerini sağlarlar. Bu kadar dağınık olarak yaşamalarının sebebi, her kesin bu mesleği icra edebileceği bir yere yerleşmek zorunda olmasıdır. Nasıl bir köye bir imam yeter, daha fazlasına yer kalmazsa, durum, bunlar için de aynı olmuştur. Bunlardan çalgıcı, müzisyen olanların yanında, saz çalıp türkü okuyan büyük ozanlar da yetişmiştir. Bütün bir Orta Anadolu’nun saz şairliği ve halk müziği geleneğini ehliyet ve ustalikle yaşatan, bu yolda Türk kültürüne unutulmaz hizmeti olan ozanların başında Muharrem Ertaş, Hacı Taşan, Çekiç Ali ve Neşet Ertaş gelmektedir.

Bir gizli dile ihtiyaç duymaları, onların meslekleri ve yaşadıkları şartlarla ilgilidir. Kendilerine *Teber uşağı*, yerli halka ise *Geben uşağı* diyen bu insanlar, kendilerini yerli halktan ayırmışlardır. Zaten yaşadıkları hayat da bu ayrımı onlara sürekli ihtar etmiştir. Bu anlamda yabancıların içinde, düğünde mesleklerini icra ederken, gerek ücret pazarlığı, gerek, bahşış toplama, gerek çalgı aletlerinin adları, gerekse başkalarının hiç duymaması gereken kadın kız, güzel çirkin, yemek içmekle ilgili durumları yalnız kendilerinin anlayabilecekleri şekilde ifade etmek ihtiyacı böyle bir anlaşma aracını gerekli kılmıştır, denilebilir. Hele bunların bulunduğu Orta Anadolu düğünleri yemekli içkili, çalgılı çengili olduğu için, bunlar da içkiden sigaradan uzak kalmamış, hatta esrar ve benzeri alışkanlıkları da edinmişlerdir. Gizli dillerindeki kelimelerin bir kısmı da bunları ifade eder.

Bunun dışında Kırşehir Abdallarının ana dili de ev içindeki günlük konuşma dilleri de Türkçe olup, Kırşehir il merkezi ağızından farklı değildir. Günümüzde ise bu gizli dili Bağbaşı Abdallarının genç neslinin -özellikle çocukların- bilmediğini tespit ettik. Çünkü bu bir *ihtiyaç dilidir*. Günümüzdeki genç neslin yaşadığı hayat bu dili kullanmayı gerektirmemektedir.

Abdalların *derme çatma* diye tavsif ettikleri bu dilin farklı anlam yüklenmiş kelimelerinden, türemiş olanların türetme ekleri ve bunların aldıkları çekim ekleri Türkçedir. Örneklerden de anlaşılacağı üzere, bu dilde kurulan cümlelerin yapısı da Türkçenin söz dizimi kurallarına tamamen uymaktadır.

Vatansever, uyumlu ve iyi niyetli olan Abdallar, özellikle birtakım bölücü çevrelerin yaptıklarından tedirgin oldukları için, kendilerinin de *ayrı dil iddiası* güden ayrılıkçı, bölücü, yıkıcı görülmesi ihtimaline karşı çok hassas ve çekingen davranıyorlar. Özellikle Kültür ve Turizm Bakanlığı Kırşehir İl Müdürlüğü Abdallar Müzik Topluluğu'nda görevli olanlar, bu sebeple çok çekingen davranmış, bu araştırmamızda bize yardımcı olmaktan kaçınmışlardır. Bu konuda bir iki bilgi verenler ise adlarından bahsedilmemesini şart koşmuşlardır.

Bu çalışmamızda sadece Kırşehir Merkez Bağbaşı Mahallesi Abdalları arasında konuşulan gizli dili inceledik. Bize yardımcı olan ve rehberlik eden kaynak kişiler şunlardır:

1. Erdoğan ÖZLEM
2. Haydar ÇEKİÇ
3. Bağbaşı Abdallarından bir ozan (İsminin yazılmasını istemedi)
4. Mustafa Cumhur METİNTÜRK
5. Turan METİNTÜRK

Bunlardan Erdoğan Özlem, hem bize rehberlik etmiş, hem altmış kadar kelimenin örnek cümleleriyle doğru tespitinde yardımcı olmuştur. Mesleği şoförlüktür. Şimdilerde besicilikle uğraşır. Aslen Kırşehir'in yerlisi olmakla birlikte ömrü Abdallar arasında ve onlarla muhabbet ederek geçmiştir. Haydar Çekiç, Kırşehir yöresi Abdalları arasından yetmişmiş ünlü ozan Çekiç Ali'nin oğlu olup, Kırşehir Belediyesi'nde zabıta memuru olarak çalışmaktadır. Hem daha önce derlediğimiz altmış kadar kelimeyi gözden geçirmek, hem de kırk kadar yeni kelime derleyerek bize ulaştırmak gibi çok önemli bir yardımda bulundu. Bağbaşı Abdallarından bir ozan da önce derlediğimiz altmış kelimenin tespitinde yardımcı oldu ve bir gece geç saatlere kadar bize saz çalıp türkü söyleyerek iltifat etti. Mustafa Cumhur Metintürk ve Turan Metintürk ise aslen Kırşehir'in yerlisi olup, Bağbaşı Mahallesi'nde yetmişmişlerdir. Onların da derleme çalışmamıza katılımı ve değerli katkıları oldu. Bu güzel insanlara sonsuz teşekkür borçluyuz.

Karşılaştırmalı Bağbaşı Abdal / Teber Dili Sözlüğü:

(Daha çok derleme yaptığımız kişilerin çekincelerinden ötürü fazla müstehcen sayılabilecek sözlere yer verilmedi).

abı: baba Ar: eb, ebā “baba”.

ardelle- / arnelle- : (çingene dilinden) çalmak.

ardalamadan: arkadan arkaya, sezdirmeden, habersiz. (DS. C. I: 303, Fethiye köyleri - Muğ.); *ardalamak*: tartmak, okkalamak. (DS. C. I: 302, Ünye-Ordu); *ardınmak*: palto, pelerin, çuval gibi şeyleri sırta, omuza almak. (DS. C. I: 306, Yaygın).

aşınla-: almak, çalmak. <(Tü: aşır-la-)’tan?

aşırmasyon, aşiremento: hırsızlık, çalma (AKTUNÇ 2002: 45).

aşınmak: hazmetmek, sindirmek (DS. C. I: 354 Kıbrıs); *aşırtma*: kaçırma, gizleme (DS. C. I: 357, Kütahya).

aşınla-, *aşınna-*: almak, satın almak. Nedoliyi kovuza aşınlayın “Tabancayı yanınıza alın”. (ACAR 1985: 12, 15).

av: su: <Fa: āb “su”.

av: su (DS. C. I: 374, Diyardin-Ağrı).

avke: su. bk. **av**.

babamın şııilediği : Teberlerde sık kullanılan, vay başıma gelen! anlamında hayret ve şaşma ünlemi.

şııile- : Acıyla kıvrınmak, inlemek, ağlamak. (Gülhan Seyfeli, Kırşehir halk ağzından).

bayınna-: vermek, ödemek. (yeken bayınna- “para vermek”).

bayılmak: vermek, para vermek (AKTUNÇ 2002: 54).

bayınmak: vermek, ödemek (DS. C. II: 580, Ermenek-Konya).

ca: ev. <Fa: cā: yer, ev. bk. **düke**.

ciye: ev. *ciyye şınaxla, ne to-u ciyedi*. “Eve bax, gör ne yaxşı evdir. (ŞİRALİYEV 1966:129).

cav: 1. göz; 2. *cav*: göz’le ilgili olarak: sert bakmak. <Kürt: cav, cev: göz.

cov, coğ: göz (KAYMAZ 1997: 142).

cavla-: 1. çok konuşmak.

cavlama. “1. çok konuşma; 2. sert bakma”). <Kürt: *cav, cev* “göz”).

cavlaşmak: ciddiyetini yitirmek, cıvılamak; durup dururken kavga çıkarmaya kalkışmak. *cav yapmak*: gevezelik etmek, boşa konuşmak. (AKTUNÇ 2002: 67).

cer: söz

cer: söz (ACAR 1985: 15).

cerle-: 1. demek, söylemek; 2. işitmek, duymak; anlamak. (Cerle. “Bir söz söyle”. Gebenner cerlemesin “yabancılar duymasın”).

cerlemek: demek, söylemek. (AKTUNÇ 2002: 68).

cerlemek: ters cevap vermek (DS. C. III: 886, Ünye-Ordu).

cerremek: pis danışmak “ters, aksi söz söylemek”. (ŞİRALİYEV 1966: 137).

cerlemek: söylemek (ACAR 1985: 14, 15).

cerleme: söyleme.

cıvır, cıfır: 1. kadın, kız; 2. dişilik organı, vajina. (Cıfırını gıyılarım. “cinsel ilişkiye girmek anlamında küfür”).

cıvır: kadın. (AKTUNÇ 2002: 69).

cıvır: kadın. (DS. C.III: 943. Denizli, Aydın, Eskişehir).

civi: gız, gelin, arvad. –Etimolojisi aydın olmayan sözlerden. (ŞİRALİYEV 1966: 134).

cızlam, cızlayı çekmek: kaçmak, ölmek.

cızlam, cızlamak, cızlam etmek, cızlamı çekme, cızlamı kırmak: Karagözcü argosunda kaçmak mânâsında kullanılan bir kelime (AKTUNÇ 2002: 69).

cızdamı çeyhmeyh: 1. kaçmak; 2. ölmek (Kars yöresi Azerileri M. S.).

cuğğa¹: cep.

cukka: cep. (AKTUNÇ 2002: 71).

cuğgala-: cebe indirmek, cebine koymak.

cukkalamak: cebine atmak, almak (AKTUNÇ 2002: 71).

çavra: koyun.

çepel: pis, kirli.

çepel: güçlü, kuvvetli (AKTUNÇ 2002: 78).

¹ Bu incelemede, A. Bican Ercilasun’un teklifi doğrultusunda (“Ağız Araştırmalarında Kullanılacak Transkripsiyon İşaretleri” Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni, TDK yay, Ankara, 1999, s., 41-61.) *hurıtlı h* için *x*, *kalın k*, *art damak k’si* için *q* harfleri kullanılmıştır. Transkripsiyon için kullanılan diğer işaretler alışılmış işaretlerdir.

çıpal /çipa: pis. Farsça *çepel* -pis, alçağ, çirk, eclaf (ŞİRALİYEV 1966: 136).

dest: el <Fa: dest “el”.

dest: el (KAYMAZ 1997: 143).

dızı: hırsız (Dızı girişine ivişliyo. “Hırsız onlara doğru gidiyor”).
<Fa: dızd, dozđ “hırsız”; dozđđ “hırsızlık”?

dazgir: hırsız (KAYMAZ 1997: 143).

Bunun yanında şu yorumlar da vardır:

dızıqmaq, dızımaz vs.: 1. çabuk, acele hareket etmek (DS. C.IV., 1476, Afyon, Eskişehir); 2. Koşmak, kaçmak, seyirtmek (DS. C. IV: 1476, Yaygın).

dazmağ: kaçmağ. Arxaik *tezmek* sözünden emele gelmiştir. (ŞİRALİYEV 1966: 133).

dazımaz: gétmek, kaçmağ, yayınmağ (uzaklaşmak M.S.), gizletmek. Bu söz arxaik *tezmek /kaçmağ/* sözünden meydana gelmiştir (ŞİRALİYEV 1966: 136).

dızıla-: çalmak, aşırmaq. <Fa. dızı + Tü. -la-?

dızılıx: hırsızlık. <Fa. dızı + Tü. -lıq?

dolanna-: sarmak (Bi gehez dolanna da girime bayınna “bir esrar sar da bana ver”). <Tü. dola-n+la-

dübür: popo, kıç. <Fa: dübür “arka taraf, kıç”.

dübürü tutmamax: göze alamamak, bir işi yapmayı başaracağına inanmamak (Dübürü tutmadı. “Başaramayacağını anladığı için girişimde bulunmadı”).

düke: bina, ev. bk. **ca** (Ne gerez düke yaptırmış! “Ne güzel ev yaptırmış!”; Cıfır dükeye girdi. “Kız eve girdi”).

tüke: ev. Erebece: *tekiye:* gonağ gebul eden ev, kârvansara (ŞİRALİYEV 1966: 136).

düke: ev (ACAR 1985: 14, 15).

eblek: ebleh, salak, sersem.

eferim deal: beğenmedim, beğenmiyorum, onaylamıyorum, uygun görmüyorum. –Halk dilinden. <Fa. aferin Tü.+değil.

ehli ğubur: alçak gönüllü, gönlü engin (insan). <Ar. Aslında “kabir ehli”, “ölüler” demektir.

ehli kâbir: kibirli, burnu büyük (insan). <Ar: kibār “büyük”, “ekâbir “büyükler”.

ehnez: boş, içi boşalmış, kof, işe yaramaz, gereksiz.

ehnez / ehnes: gereksiz adam, gereksiz şey. *Ehnezin biridü.* “gereksizin biridir” (ŞİRALİYEV 1966: 128).

ehnezi-: içi boşalmak, acıkmak (Ehnezidim. “Acıktım”).

fıs: anüs.

ğali: çay (Gali bayınna. “Çay getir”).

ğaylıx: **qâyılık, qaylıq:** 1.erzak hazırlama, sofrta ve yemek hazırlama; 2. sofrta ve yemek için hazırlanan her şey; 3. yemek, erzak.

ğaylım, qâyılım: 1. ekmek, yemek, sofrta; 2. muhabbet. (Qaylımın yanında pazı da var mı? “Ekmeğin, yemeğin yanında piliç de var mı? (Qaylım qayalım “Yiyip içelim, muhabbet edelim”).

Qalim, ğalim: yemek (AKTUNÇ 2002: 161).

ğaylım ğay-: yiyip içmek, muhabbet etmek (Qaylım qayalım. “yiyip içelim, muhabbet edelim”).

Qalim qaymaq: yemeğini yemek; *Qalim qaydım:* Yemek yedim. (AKTUNÇ 2002: 161).

ğayta : dışkı. (Ağzına gayta göhleyim. [küfür] “Ağzına dışkı yapayım”).

geben: yabancı. (Gebenner cerlemesin “yabancılar anlamasın”).

gebeş s. <(Ar. keş, “koç”tan) aptal, salak, bön. (AKTUNÇ 2002: 120).

geben: yabancı (DS. C. VI: 1956, Bolvadin-Afyon);

geben: Abdal (DS. C. VI: 1956, Konya).

geben uşağı: Teber olmayanlar.

ğeder: eşek. <Fa: xer <ker?

geder: merkep (DS. C. VI, s. 1966, Balıkesir, Eskişehir, Sivas, Yozgat).

gecir: uzunulağ, eşek. -Ġurd Dili Arğosu (ŞİRALİYEV, 1966: 128).

geder: eşek. -Çepni, Abdal (CAFEROĞLU 1954: 51).

gehez: esrar. (bi gehez dolanna da girime bayınna “bir esrar sar da bana ver”).

giye: esrar (AKTUNÇ 2002: 124). Bu, Farsça *giyāh* “ot” kelimesiyle ilgili olmalı (M.S.).

genni-: 1. gelmek. (Nafta *genniyo*; ivişliyelim “Biri geliyor; gidelim”); 2. gitmek; 3. getirmek; 4. götürmek.

genmek: meydana çıkmak, belirlemek (DS. C. VI: 1993, Polatlı-Ankara).

geyişmek: gétmek. Bu söz *gezmek* sözünden umum türk z> y ses deyişmesinin neticesinde emele gelmiştir. (ŞİRALİYEV, 1966: 136).

genle-, *genne-*: gitmek, gelmek, götürmek; *gennet-*: getirmek (ACAR 1985: 12, 15).

gerez: güzel, iyi. (gerez cıvır “güzel kadın”).

gerez: şirin, dilber, yosma (DS. C. VI: 2000, Adana, Eskişehir, Yozgat).

gerez: güzel, iyi. –Çepni (CAFEROĞLU 1954: 51).

ğıbdı I: polis. bk. **mendek**. (Ğıbdı mırıx piyizledi, mırınıdı. “Polis şarabı içince sarhoş oldu”).

ğıbdı II: cimri. (Zuhunun āsı amma ğıbdıymış; yekeni mayınnamıyo. “düğünün ağası amma cimriymiş; parayı vermiyor”).

qıbtî: Ar. 1. qıbt soyundan, çingene; 2. çingene ile ilgili (DEVELLİOĞLU 1970: 616).

ğılav: pilav. <Fa: çilôv .

ğıvtı: deli. (Ğıvtı ğılav ğayınnadı. “Deli pilav yedi”).

ğıyla-: erkeğin cinsel ilişkiye girmesi ya da tecavüz etmesi.

ğıyla-: ...geçirmek, koymak, sokmak, ırzına geçmek, tecavüz etmek. (Kars yöresi Azerileri M.S.).

ğuyula-:...a gömmek, geçirmek, koymak, sokmak, ırzına geçmek, tecavüz etmek. (Kars yöresi Terekemeleri. M. S.).

ğıyla: erkeklik organı, penis. (Girim gerez ğıylam mırınadı. “müstehcen bir ifade”).

gir: kendi, öz gibi bir anlamı var; bütün kişi zamirlerinin kök kelimesi gibidir.²

² Şiraliyev’in buradaki tespitine göre “*gir* –bütün üç şexsi ifade eden şexs evezliyidir ki, hansı şexsi bildirmesi ona elave olunan mensubiyet şekilçisi ile aydın olur. Mes.:

giri: kendisi, o.

giri: onun özü –Gurd dili (ŞİRALİYEV 1966: 129).

girim: kendim, ben .

girim: benim özüm –Gurd dili (ŞİRALİYEV 1966: 129).

geneme: bana –Pallacı dili (CAFEROĞLU 1954: 45).

girime: bana.

girime: mene –Gurd dili (ŞİRALİYEV 1966: 129).

geneme: bana –Pallacı dili (CAFEROĞLU 1954: 45).

girimiz: kendimiz, biz.

girimiz: biz –Gurd dili (ŞİRALİYEV 1966: 129).

girimizki: kendimizinki, bizimki.

girimizki: bizimki –Gurd dili (ŞİRALİYEV 1966: 129).

genemiz: biz. –Pallacı dili (CAFEROĞLU 1954: 45).

giriş: kendin, sen.

giriş: senin özün –Gurd dili (ŞİRALİYEV 1966: 129).

giriş: kendine, sana.

giriş: sene –Gurd dili (ŞİRALİYEV 1966: 129).

girişize: size.

girişize: size –Pallacı dili (CAFEROĞLU 1954: 44).

girisine: kendisine, ona.

girişine / girisine: ona –Gurd dili (ŞİRALİYEV 1966: 129).

göhle- : büyük abdest yapmak.

ğubar: esrarın elenmiş hâli, toz esrar. <Fa: ğubar “toz”.

ğubar: esrar, toz hâlindeki esrar. KUBAR şeklinde de kullanılır (AKTUNÇ 2002: 127).

ğuburla-: elemek, esrarı tülbentten geçirmek.

ğuynu / ğuyunu : çirkin. (Mendekin cıvırı guyunu. “Polisin karısı çirkin”).

Girim –benim özüm; *giriş* –senin özün; *giri* –onun özü;

Girimiz –biz; *girimizki* bizimki;

Girme –mene; *giriş:* -sene; *girişine // girisine:* -ona”.

haşa: sigara. <Fa: xaşxaş, xaşîş. bk. **gehez, vala, ot, sinameki.**

havhırt: yumurta.

hêrsit: ekmek. <Ar: herise: ekmek, çörek.

hêrsit: ekmek (DS. C. VII: 2348, Çepniler-Balıkesir).

hêrsid: çörek (ekmek). Erebece *herise:* ğoğal, çörek.. – *harsit, hasit* “çörek” me’nasında “Abdol dili” argosunda. (ŞİRALİYEV 1966: 132).

hêrsit, hêrsik: ekmek. –Çepni (CAFEROĞLU 1954: 51).

hezikle-: dövme.

heziklemek: dövme, dayak atmak. (DS. C. VII: 2357, Sarıkavak-Eskişehir).

hezikleme: dövme işi.

hırda: ufak, bozuk. (*Girimize hırda yeken tédirdiler.* “Bize bozuk para verdiler”). <Fa: xurde: parça, kırık.

xırdakar: küçük, xırda. Farsça *xurde+kâr* –iş. (ŞİRALİYEV 1966:131).

inetle-: vurmak.

İnmek: (yumruk, tokat) vurmak (AKTUNÇ 2002: 149).

İletdenmek: düşmek. (*Serime daş iletdensin* “başıma taş düşsün”). (ŞİRALİYEV 1966: 131). Burada *n-l* denklığı olduğu açıktır (M.S.).

ivişle-: 1. gitmek, tüymek, sıvışmak; 2. götürmek. (*ivişliyelim:* gidelim, tüyelim).

ivek ivek: sinsi sinsi (DS. C. XII: 4525, Hacıbektaş);

ivişmek: su toprağa yavaş yavaş işlemek (DS. C. VII, s. 2572, Bor-Niğde).

qaşan- : küçük abdest yapma, işeme. (Zabān ayazında yüzüne qaşanım. [küfür] “Sabahın ayazında suratına işeyeyim”).

qây-, kây-: 1. yemek; 2. içmek (Bir haşa kây “Bir sigara iç”; Qaylım qayalım “Yiyip içelim, muhabbet edelim”).

qaymaq: yemek yemek.; içki içmek (AKTUNÇ 2002: 170).

ğayannamağ: içmek, serxoş olmağ, kâflenmek. (ŞİRALİYEV 1966: 134).

ğallanmağ danışmak (konuşmak), serxoş olmağ. Erebece: *qâl:* söz. Bu sözü *qıyl ü qâl:* dedi-ğudu terkinde görmek mümkündür. (ŞİRALİYEV 1966: 135).

kéy-: yemek (ACAR 1985: 12, 14).

qayıntı: 1. yemek, erzak; 2. yol azığı.

qayıntı: yemek, yiyecek (AKTUNÇ 2002: 170).

qayıntı yapmak: atıştırmak, açlığını bastırmak (DS. C. VIII: 2700, Mudanya-Bursa);

qaylıq: hazırlık (DS. C. VIII: 2703, Büyükkışla-Boğazlıyan).

qâyma: yeme içme işi.

kehle-: anlaşılmak, ayarlamak. (Zuhun kehledik. “Düğünde çalgı çalmak üzere anlaşmaya vardık).

köhlemek: düzeltmek (ayarlamak), elemek (yapmak, etmek). Müesir Azerbaycan dilinde tikmek, sazlamak, düzeltmek me'nalarında işlenir. (*Nöürüm güreydi, iş köhlüye bilmiyeceyem*. “Ehvalım pisdir, iş düzeldi bilmeyeceyem.”). (ŞİRALİYEYEV 1966: 138).

Bu kelime Azerbaycan'da “sazı akort etmek” anlamına da geliyor ve buradaki anlamıyla ilgilidir.

kepçik: kaşık.

kepcik, kevcik: kaşık. (DS. C. XII: 4525, Şenoba-Uludere).

ker: bıçak.

ker: bıçak, çakı (DS. C. VIII: 2751, Kars, Elazığ, Muğla, İçel).

kevik: şeker (Galiye kevik getirenne. “Çaya şeker getir”).

kevik: saman (ÖZKAN 1991:307 <DS.'den).

kibar, kâbir: büyük, görkemli <Ar. *kibâr*: büyük.

kibar: büyük menseb sahibi, iri pul. Erebece: *kibâr*: büyük, görkemli (*kibar herbedi* “büyük adamdır.”) (ŞİRALİYEYEV 1966: 132).

gübar: büyük (adam), bey (ACAR 1985: 15).

kebir: büyük (GÜLENSOY 1988: 138).

kebir: büyük (KAYMAZ 1997: 147).

kirt-: kesmek.

kerlen-: kırılmak (ACAR 1985: 12).

kiyiz: kaz.

kütürcü, kôtürcü: almanca, Almanya'da çalışan.

marux: ağa.

mast: yoğurt. <Fa: mast “yoğurt”.

mazin: yoğurt (ÖZKAN 1991:308).

Nevzat Özkan, *mazin* “yoğurt” kelimesini Ermenice *madzun* kelimesinden getirmiş; o da Farsça *mast* kelimesiyle ilgili olabilir (M.S.).

mayın: araba <maşın <makine?

mendek: polis. bk. **ğıbdı**.

menge: inek (Naftanî çok mengesi var. “Adamın çok ineği var”).

mengiç: dişi domuz; *mengil:* hayvanları ahıra bağlamak için kullanılan U biçiminde eğri ağaç. (DS. C. XII: 4591).

mengiç: danaburnu da denen zararlı böcek türü (Kırşehir halk ağzı / M. Seyfeli).

mengiç: bitki kökü yiyen bir böcek türü (GÜNŞEN 2001: 179).

metan: ölü, ölüm (beni metan etti “beni öldürdü”). <Ar: mevta ve meyyit?

İtal.-türk. e. *mortlamak:* ölmek; *mortu:* ölü; *mort:* ölü ölmüş kimse, ölüm. (AKTUNÇ 2002: 216-217).

meyitdemek: vurmak, öldürmek. – Bu söz, *met:* ölü, ölmek me’nasında “Abdol dili” argosunda da işlenir. (ŞİRALİYEV 1966: 132).

metdenmek: ölmek, yatmağ. Bu söz Erebce *meyyit:* ölü sözünden *-len* şekilçisinin (ekinin) elavesile düzeldilmiştir. (ŞİRALİYEV 1966: 136).

meyitdemek: tüfekle öldürmek. -Çepni (CAFEROĞLU 1954: 53).

metlen-: ölmek; *metlendur-:* silahla öldürmek (ACAR 1985: 12, 14).

meviç: üzüm. (Gebene meviç getirenne. “Yabancı adama üzüm getir”). <Fa: meviz, möviz “kuru üzüm.

mey: 1. rakı; 2. içmek, demlenmek. <Fa: mey “içki”.

mey: çay. Farsça *mey.* Aşığ Argosu’nda me’nası deyiştirilmiştir. (ŞİRALİYEV 1966: 139).

meyman: (Teber olanlar için) adam; Teberlerin birbirlerine hitap sözü. (Meymanda yeken nes. “Adamda para yok”). <Fa. mihmān “konuk, misafir” ?).

mihman: konuk, misafir (KAYMAZ 1997: 151).

mılçı-: canı içki istemek. (Mılçıdım. “İçki içmek isteğim geldi”).

mılç: balçık, koyu çamur; *mılçımak:* yumuşayıp, sulanıp bozulmaya yüz tutmak, çürümek (DS. C. IX: 3183, yaygın).

mırını-: 1. bozulmak, 2. sarhoş olmak; 3. kusmak; 4. abuk sabuk konuşmak. (Mırınıdı. “Sarhoş oldu”).

mırımak: oyunbozanlık etmek, döneklık etmek. (DS. C. IX, s. 3187, Eskişehir)

mırrıq: şarap.

mırrıq: 1. sulu ayran (Amasya); 2. Çok ekşimiş boza (Şumnu-Bulgaristan); yeni mayalanmaya, ekşimeye, şarap olmaya başlamış şıra (Çorum, Samsun, Niğde), (DS. C. IX: 3188).

mila: sigara, esrar, ot.

muş: burun.

muş çekmek: “özlemek; çok özenmek, imrenmek”; *muşuk:* “basık yüzlü, basık burunlu kimse (AKTUNÇ 2002: 219).

mırız: basık burunlu. (DS. C. XII: 4595); *muşmaq:* domuzun burnu; *muş etmek:* koklamak (DS. C. IX: 3224, Burdur-İsparta).

naçar: gariban. <Fa: nāçār “çaresiz”.

naçarlıq: garibanlık.

nafta: bilinmedik kimse, tanıdık olmayan, yabancı. (Nafta genniyo; ivişliyelim “Biri geliyor; gidelim”; Naftayı zıbart. “Adamı yol”).

nafta: orta yaşlı erkek (AKTUNÇ 2002: 220).

lafda: kişi (adam, herif). (ŞİRALİYEV 1966: 138). Kelimede *n* > *l* değişmesi olmuş.

lafta: delikanlı, yetişkin (ACAR 1985: 15).

nan: ekmek. <Fa: nān “ekmek”.

nan: çörek (ekmek M:S), xörek (yemek M.S.). <Farsça:
nān: çörek (ekmek M.S.).

nasla-: gitmek. (Naslıyalım “Gidelim”) <Fa: nîst “yok”?

naş: (çing-türk) “git, defol”; *naşla-*: “Gitmek, alıp götürmek, kalk gidelim yapmak”; *naşlat-*: “kovmak, def etmek, birisinin gitmesini sağlamak” (AKTUNÇ 2002: 221).

nehir: 1. sus, söyleme, 2. orada kal, dur; 3. gizle, saklı tut.

huş: sus anlamında emir. (DS. Babik, Pötürge, Malatya).

nes: yok. (yeken nes “para yok”). <Fa: nîst “yok”.

nıma: oruç.

nımıs: uyku.

nımısla-, mısna-, nımısı-: uyumak. (nımışlıyalım “uyuyalım”).

nımıslama: uyuma.

nifir, nühür: zurna

nefir: boynuzdan yapılan boru (DEVELLİOĞLU 1970: 978).

ot: esrar, sigara. bk. **gehez, vala, haşa.**

ot: esrar; düşük nitelikli esrar; *ot yemek*: esrar içmek. (AKTUNÇ 2002: 227).

ot: ezilerek meşe külüyle karıştırılmış tütün. (DS. C. XII: 4616).

paz, pazı: keklik, tavuk gibi iki ayaklı ve kanatlı her türden kuş.
<Fa: bāz “şahin”.

peçik: 1. oyun; 2. oynayan, köçek; 3. popo, kıç. <(pöçük’ten).

peçikle-: oynamak.

peçikleme: oynama.

peçiklik: ayakkabı.

pıç: ayak. Gübar genniye pıçına elleledin. “Bey geliyor, ayağa kalkın” (ACAR 1985: 15).

pirçı-, pılçı-: acıkmak. (Pırçıdım: “Acıktım”).

pirçımak: acıkmak. (DS. C. XII: 4595, Yazır, Sungurlu-Çorum).

piyiz: 1. içki; 2. başkalarına fark ettirmeden sessizce bir köşede içkisini içme, ufak ufak demlenme.

piyiz: (Çing.) “Karagözcü argosunda içkiye verilen ad.” (AKTUNÇ 2002: 242).

piz: rakı (DS. C. IX: 3464 Samsun).

perez: yemek. Farsça *perhîz*.. (ŞİRALİYEV 1966: 136).

sayın: güzel, yakışıklı.

sehim: kısım, pay, hisse. (Sehmime tèn yekeni aldım. “Hisseme düşen parayı aldım”). < *sehm* kısım, hisse, pay.

*sehm:*Ar: “kısım, hisse, pay”. (DEVELLİOĞLU 1970: 1116).

ser: baş <Fa: ser “baş”.

ser: baş. Farsça *ser* sözündendir. (*Serime daş iletdensin.*”Başıma daş tüşsün”). (ŞİRALİYEV 1966:131).

yekeser: büyük vazife sahibi, ağıllı. Bu söz Moğolca: *yêke* “iri, büyük”, Farsça: *ser* “baş” sözünün birleşmesinden emele gelmiştir. *Herbe yekaserdi,tou hayış.* “Kişi büyük adamdı, yaxşı danış”. (ŞİRALİYEV 1966: 133).

ser: baş, kafa (KAYMAZ 1997: 152).

sey: köpek. <Fa: seg “köpek. (Sey oğlu sey! [küfür] “Köpek oğlu köpek!”).

sinameki: sigara, esrar.

sout-: esrarı içerken ateşini küçültmek. (Gehezi sout. “Esrarın ateşini küçült”). <Tü: soğu-t-‘tan.

şir: süt <Fa: şir “süt”.

tê-, tey-: erişmek, ulaşmak, değmek, dokunmak, gitmek, payına düşmek. <ET: teg- “ulaşmak, varmak, dokunmak; sefer etmek”. (Sehmime tèn yekeni aldım. “Hisseme düşen parayı aldım”; Haşayı têdir. “Bir sigara ver).

têmek, teymek: erişmek, vasıl olmak, gelmek, gitmek, vermek gibi birçok manada kullanılır (ÖZKAN 1991:310).

tegmek: değmek, dokunmak, ermek, erişmek, varmak, yakalamak, düşmek; hücum etmek. (DLT Dizini 1972:116).

teğmek: değmek, dokunmak, ulaşmak (KB Dizini 1979).

teber: 1 davul; 2. Abdal.

teber, tepir: buğday, bulgur vb. tahılları elemeye yarayan ağaçtan yapılmış büyük elek (DS. C. X: 3884, yaygın).

tever: toy (1. düğün, 2. davul M.S.) (ŞİRALİYEY 1966: 134). Hem Sazandarlar Argosu'nda, hem de Aşığlar Argosu'nda kullanılıyor.

Bu kelimede *b* > *v* değişmesi olmuştur.

Teber uşağı: Abdallar'ın bir başka adı (“davulcu” anlamında).

têdir-: vermek, ulaştırmak. (Haşayı têdir. “Bir sigara ver”).

tıngır: saz, çalgı aleti.

tingirtı: “müzik; çalgı, enstrüman; cinsel ilişki, cinsel birleşme” (AKTUNÇ 2002: 281).

yongar: saz. (Biz de yongarrarı basıf sinemize... “Biz de sazları basıp sinemize...” (ŞİRALİYEY 1966: 138).

tırs-: korkmak. (Meyman tırstı, ivişliyo. “Adam korktu, gidiyor”).

tırs-: (kürt. *Tırsônek*, “korkak, ürkek”ten) çekinmek, korkmak; *tırsak:* “korkak”; *tırsınç:* “korkunç” (AKTUNÇ 2002: 282).

tırsılamak: korkmak (ACAR 1985: 15).

tırsı-, tırşı-: korkmak (KAYMAZ 1997: 153).

tırsı: korku.

tırsıt-: korkutmak.

tombu: silah. (Gebenin tombusu var. “Adamın silahı var”).

vala: esrar bk. **ot, haşa.**

vatır: su bk. **av, avke.**

vazalax: karışık, karma.

vazalax, vazalaq: yersiz, gereksiz, kaba konuşan, densiz. (DS. C. XII: 4802, Gümüşhane; Çorum; Niğde);

vazalaq I: 1. geveze, sözünü bilmez; 2. Aptal, serseri.

vazalaq II: 1. Alevi; 2. müslüman olmayıp öyle görünen (DS. C. XI: 4093, yaygın).

yeken: para. (*Yekeni bayınna!* “Parayı ver!”).

yeken: para (DS. C. XII: 4228, 4818, Sivas; Kayseri, Eskişehir, Yozgat).

yekan: pul (para). –*Yekan* sözüne “Abdol dili” argosunda da tesadüf edilir. (ŞİRALİYEY 1966: 129).

Azerbaycan'da ise hem Aşığlar Argosu'nda, hem de Gurd Dili Argosu'nda aynı anlamda kullanılıyor.

yéken: para. -Çepni, Abdal, Orta Asya Çingeneleri (CAFEROĞLU 1954: 56).

yékenne-: satmak. -Çepni (CAFEROĞLU 1954: 56).

yeken: para (ACAR 1985: 15).

zahni, zahrı: ağız. <Fa: dehen, dehān?

dehm: ağız. (*Sen has mısda, men karvanın dehmin açajam*. “Sen yaxşı otur, men pulun ağzını açacağam”). (ŞİRALİYEYEV 1966: 136).

zanı-: bakmak. Fa: dānısdan “bilmek”? (*Gebene zanı* “Yabancıya bak”; *Nafta bize zaniyo* “Adam bize bakıyor”).

Türkçe *tanı-* fiiliyle ilgili olabileceği gibi Farsça *dānısdan* “bilmek” fiiliyle de ilgisi olabilir.

zanımak: “bakmak; ilgiyle, dikkatle bakmak.” (AKTUNÇ 2002: 314).

şınaxlamağ: bakmak, görmek (ŞİRALİYEYEV 1966: 129).

zavrax: hıyar, salatalık. (*Zavrax aşınnadıx*. “Salatalık çaldık”).

zavraq: hıyar (DS. C. XI: 4352, yaygın).

zıbart-: parasını ütmek, yolmak.

zıbarmak: ölmek; *zıbartmak*: öldürmek. (DS. C. XII: 4833, Yaygın).

zuxun: 1. türkü; 2. düğün.

zuqunlaşma: dertleşme (DS. C. XI: 4400, Osmaniye).

zuxun çal-: düğün çalmak, düğünde çalgı çalmak.

zülüf: saç. <Fa: zülף “saç”.

zilbik: saç. (*Şınaxla dahlacın zilbiyine*. “bax gızın saçına”). (ŞİRALİYEYEV 1966: 130).

Görüldüğü gibi tespit ettiğimiz kelime, ifade ve ibarelerin yedi tanesi Darendede gizli diliyle (*kebir*: büyük; *cav*: göz; *dest*: el; *dızı*: hırsız; *mihman*: konuk, misafir; *ser*: baş, kafa; *tırsı-*, *tırşı-*: korkmak); üçü Erkilet gizli diliyle (*kevik*: saman; *mazin*: yoğurt; *têmek*, *teymek*: erişmek, vasıl olmak, gelmek, gitmek, vermek gibi birçok manada kullanılır); on sekizi Büyük Argo Sözlüğü'ndeki kelimelerle; yirmi yedisi Derleme Sözlüğü'ndeki kelimelerle benzerlik gösteriyor. Darendede gizli diliyle benzerlik gösteren bu yedi kelime, gizli dillerde *yeken*, *hersit*, *düke* gibi

temel sayılabilecek belirleyici kelime olmayıp, her gizli dilin Arapça ve Farsça'dan alabildiği kelimelerdir.

Teber dilinden derlediğimiz kelimelerin biri İtalyancayla (*metan*: ölü, ölüm (beni metan etti “beni öldürdü”). <Ar: mevta ve meyyit? İtal.-türk. e. *mortlamak*: ölmek; *mortu*: ölü; *mort*: ölü ölmüş kimse, ölüm) ilgilidir.

Biri Ermeniceden (*mast*: yoğurt. <Fa: mast “yoğurt”. *mazin*: yoğurt (ÖZKAN 1991:308). Nevzat Özkan, *mazin* “yoğurt” kelimesini Ermenice *madzun* kelimesinden getirmiş; o da Farsça *mast* kelimesiyle ilgili olabilir.); biri –son zamanlarda oluşmuş oabilir- İngilizceyle: (*vatur*: su) alınmış gibi görünüyor.

İkisi Kürtçedir: *ker*: bıçak; *cav*: göz.

Dokuzu Arapça (*abr*: baba; *ehli gubur*: alçak gönüllü, gönlü engin *ehli kâbir*: kibirli, burnu büyük; *gıbdı*: cimri. <*qıbtı*: Ar. 1. qıbt soyundan, çingene; 2. çingene ile ilgili; *hërsit*: ekmek. <Ar: herise: ekmek, çörek; *kibar*, *kâbir*: büyük, görkemli; *metan*: ölü, ölüm; *sehim*: kısım, pay, hisse) kaynaklıdır.

Yirmi dördü Farsçayla (*av*, *avke*: su; *ca*: ev, yer; *dest*: el; *dızı*: hırsız; *dübür*: popo, kıç; *eferim deal*: beğenmedim, beğenmiyorum, onaylamıyorum, uygun görmüyorum; *gılav*: pilav; *haşa*: sigara. <Fa: xaşxaş, xaşış; *mast*: yoğurt; *meviç*: üzüm. <Fa: meviz, möviz “kuru üzüm”; *mey*: içki, rakı; *naçar*: ğarıban. <Fa: nâçâr “çaresiz”; *naçarlıq*: ğarıbanlık; *nan*, *nam*: ekmek; *nes*: yok <Fa: nîst “yok”; *paz*, *pazı*: keklük, tavuk gibi iki ayaklı ve kanatlı her türden kuş; *pıyız*: 1. içki; 2. başkalarına fark ettirmeden sessizce bir köşede içkisini içme, ufak ufak demlenme; *ser*: baş; *sey*: köpek. <Fa: seg “köpek”; *şir*: süt; *zahrı*, *zahnı*: ağız. <Fa: dehen, dehân; *dehm*: ağız; *zanı*:- bak-. Fa: dânisden “bilmek”; *zülüf*: saç. <Fa: zülf “saç”) ilgilidir.

Otuzu Türkçe kökenlidir: *aşınla*:- çalmak; *bayınna*:- vermek; *cavla*:- 1. çok konuşmak; 2. *cav*: göz’le ilgili olarak: sert bakmak; *cavlama*. “1. çok konuşma; 2. sert bakma”); *cerle*:- söylemek; *çepel*: pis, kirli; *ğyyla*:- erkeğin cinsel ilişkiye girmesi ya da tecavüz etmesi; *hezikle*:- dövme; *hezikleme*: dövme işi; *inetle*:- vurmak; *ivişle*:- 1. gitmek, tüymek, sıvışmak; 2. götürmek; *kepçik*: kaşık; *kevik*: şeker; *kirt*:- kesmek; *kiyiz*: kaz; *kütürcü*: almanca, Almanya’da çalışan; *mılçı*:- canı içki istemek; *ot*: esrar, sigara; *peçik*: 1. oyun; 2. oynayan, köçek; 3. Popo, kıç. <(pöçük’ten); *peçikle*:- oynamak; *peçikleme*: oynama; *peçiklik*: ayakkabı; *pirçı*-, *pılçı*:- acıkmak; *sayın*: güzel, yakışıklı; *sout*:- esrarı içerken ateşini küçültmek; *teber*: 1 davul; 2. Abdal; *têdir*:- vermek, ulaştırmak; *tuğır*: saz, çalgı aleti; *zanı*:- bakmak; *zuxun*, *zufun*: 1. türkü; 2. düğün.

Caferoğlu'nun tespitleriyle karşılaştırdığımızda, Bağbaşı Abdalları Teber Dilinin diğer Abdalların gizli dili ve Oğuz Türkleri'nin Çepni boyunun konuştuğu gizli dille ilgili olduğu görülüyor. Çünkü her üçünün de temel kelimeleri ortaktır. Bu ortaklıklar, diğer Abdal dilleri, Çepni dili ve Bağbaşı Abdalları arasında bir köken ortaklığını düşündürecek boyuttadır:

gèder: eşek. (CAFEROĞLU 1954: 51); *gerez*: güzel, iyi (CAFEROĞLU 1954: 51); *hèrsit*: ekmek.. (CAFEROĞLU 1954: 51); *metan*: ölü, ölüm. Bk., *meyitlenmek* (CAFEROĞLU 1954: 53); *yeken*: para. (CAFEROĞLU 1954: 56).

Ayrıca, Doğu Anadolu'da yaşayan Abdalların gizli diliyle Abdal/Teber dili arasında on üç ortak kelime bulunması da dikkate değer:

aşınla-, *aşınna-*: almak, satın almak; *cer*: söz; *cerle-*: 1. demek, söylemek; 2. iştirmek, duymak; anlamak; *düke*: ev; *genni-*: 1. gelmek. 2. gitmek; 3. getirmek; 4. Götürmek; *qây-*, *kèy-*: 1. yemek; 2. İçmek; *kibar*, *kâbir*: büyük, görkemli; *kirt-*: kesmek; *metan*: ölü, ölüm; *nafta*: bilinmedik kimse, tanıdık olmayan, yabancı; *peçiklik*: ayakkabı, *piç*: ayak; *tırs-*: korkmak; *yeken*: para.

Yapılan karşılaştırmada, ticarî hayat ve kaçakçılıkla ilgili olmalarından ötürü olsa gerek, Erkilet gizli dili "Dilce", Darendede gizli dili "Hazeynce" ve bir zanaat erbabının dili olarak Kalaycı argosu "Pallacı dili" ile Bağbaşı Abdallarının Teber dili arasında benzerliklerin çok az olduğu tespit edilmektedir. Örneğin; Caferoğlu, Kalaycı argosunun sözlüğünü yayımlamıştır (CAFEROĞLU 1994/2: 187-198); fakat bu sözlükteki kelimelerin hemen hemen hiç biriyle Bağbaşı Abdallarının Teber dili arasında bir benzerlik kurulamamaktadır.

Buna karşılık, Azerbaycan Aşığlar argosu, Sazandarlar argosu; Özbekistan Abdol Tili ve Doğu Anadolu'da yaşayan Abdalların gizli dili ile Bağbaşı Abdallarının Teber dili arasında ise gerek kelime üretme ve kullanma yöntemi, gerekse kelime kadrosunun ortaklığı bakımından çok yakın bir ilgi olduğu görülmektedir. Karşılaştırmaya esas aldığımız eserlerden Şiraliyev'in *Azerbaycan'da İşlenen Argolar* adlı çok önemli makalesindeki verilerle Bağbaşı Abdallarının Teber dili arasında yaptığımız karşılaştırma, bizi önemli sonuçlara götürmektedir.

Bu ortaklıklar şunlardır:

Teber dilindeki *gir*, Pallacı dilindeki *gen* kelime köklerinin iyelik ekleriyle birleşmesinden doğan çekimlerin, bu her iki dilde kişi zamirlerini karşılıyor olması anlamlı bir ortaklıktır. Hele bunun *gir* kökünden türemiş olanlarının Azerbaycan-Gurd diliyle Kırşehir Teber dilinde ortak olması daha da anlamlıdır. Buna göre:

Teber dilinde :

gir: kendi, öz gibi bir anlamı var; bütün kişi zamirlerinin kök kelimesi gibidir; **giri:** kendisi, o; **girim:** kendim, ben; **girime:** bana; **girimiz:** kendimiz, biz; **girimizki:** kendimizinki, bizimki; **giriş:** kendin, sen; **girişe:** kendine, sana; **girişize:** kendinize, size; **girisine:** kendisine, ona.

Ġurd dilinde :

giri: onun özü; **girim:** benim özüm; **girme, girimiz:** biz; **girimizki:** bizimki; **girin:** senin özün; **girüe:** sene; **girine//girisine:** ona.

Pallacı dilinde:

geneme: bana; **genemiz:** biz; **genenize:** size.

Doğu Anadolu Abdallarının gizli dilinde, farklı da olsa, kişi zamirlerini karşılayan ayrı bir kök kelimesinin bulunması yine dikkate değer bir ortaklığa işaret ediyor:

amenim: ben, **amenin:** sen, **ameni:** o, **amenimiz:** biz, **ameniz:** siz, **amenleri:** onlar.

Diğer ortak kelimeler:**A. Ġurd diliyle ortak kelimeler:**

Ġurd dilindeki toplam altmış kadar kelimenin on bir tanesi ortaktır:

ca: ev. <Fa: câ: yer, ev. bk. **düke**

ciye: ev. *ciyye şınaxla, ne to-u ciyedi.* “Eve bax, gör ne yaxşı evdir. (ŞİRALİYEYEV 1966:129)

ehnez: boş, içi boşalmış, kof, gereksiz

ehnez//ehnes: gereksiz adam, gereksiz şey. *Ehnezin biridü.* “gereksizin biridir”. (ŞİRALİYEYEV 1966: 128)

göder: eşek. <Fa: xer <ker?

gecir: uzungulağ, eşşek. (ŞİRALİYEYEV, 1966: 128)

hërsit: ekmek. <Ar: herîse: ekmek, çörek.

hersid: çörek (ekmek). Erebce *herise:* göğal, çörek.. – *harsit, hasit* “çörek” me’nasında “Abdol dili” argosunda. (ŞİRALİYEYEV 1966: 132)

hırda: ufak, bozuk. (*Girimize hırda yeken tédirdiler.* “Bize bozuk para verdiler”). <Fa: xurde: parça, kırık

xırdakar: küçük, xırda. Farsça *xurde+kâr* –iş. (ŞİRALİYEYEV 1966:131)

inetle-: vurmak.

İnmek: (yumruk, tokat) vurmak (AKTUNÇ 2002: 149)
İletdenmek: düşmek. (*Serime daş iletdensin* “başıma taş düşsün”). (ŞİRALİYEYEV 1966: 131);
iletmek: “goymağ (bırakmak), düşmek (inmek), götürmek (kaldırmak)”; *iletde-*: koymak, “bırakmak” (ŞİRALİYEYEV 1966: 133).

Burada *n-l* denklığı olduğu açıktır (M.S.).

kibar, kâbir: büyük, görkemli <Ar: *kibâr*: büyük

kibar: büyük menseb sahibi, iri pul. Erebce: *kibâr*: büyük, görkemli (*kibar herbedi* “büyük adamdır.”) (ŞİRALİYEYEV 1966: 132)

kehle-: anlaşmak, ayarlamak. (Zuhun kehledik. “dügünde çalgı çalmak üzere anlaşmaya vardık).

köhlemek: düzeltmek (ayarlamak), elemek (yapmak, etmek). Müesir Azerbaycan dilinde tikmek, sazlamak, düzeltmek me'nalarında işlenir. (*Nöürüm güreydi, iş köhliye bilmeyeceyem*. “Ehvalım pisdir, iş düzeldi bilmeyeceyem.”). (ŞİRALİYEYEV 1966: 138).

Bu kelime Azerbaycan'da “sazı akort etmek” anlamına da geliyor.

metan: ölü, ölüm (beni metan etti “beni öldürdü”). <Ar: mevta ve meyyit?

meyitdemek: vurmak, öldürmek. – Bu söz, *met*: ölü, ölmek me'nasında “Abdol dili” argosunda da işlenir. (ŞİRALİYEYEV 1966: 132)

ser: baş <Fa: ser “baş”

ser: baş. Farsça *ser* sözüdür. (*Serime daş iletdensin*.”Başıma daş tüşsün”). (ŞİRALİYEYEV 1966:131)

yekeser: büyük vazife sahibi, ağıllı. Bu söz Moğolca: yêke “iri, büyük”, Farsça: ser “baş” sözünün birleşmesinden emele gelmiştir. *Herbe yekaserdi, tou hayış*. “Kişi büyük adamdı, yaxşı danış”. (ŞİRALİYEYEV 1966: 133)

yeken: para.

yekan: pul (para). –*Yekan* sözüne “Abdol dili” argosunda da tesadüf edilir. (ŞİRALİYEV 1966: 129).

B. Sazandarlar argosuyla ortak kelimeler:

Sazandarlar argosunda verilen toplam yirmi kelimenin on tanesi ortaktır.

cerle-: demek, söylemek

cerremek: pis danışmak “ters, aksi söz söylemek”. (ŞİRALİYEV 1966: 137)

cıvır, cıfır: 1. kadın, kız; 2. dişilik organı, vajina. (Cıfırını ğıyılarım. “cinsel ilişkiye girmek anlamında küfür”).

civi: ğız, gelin, arvad. –Etimolojisi aydın olmayan sözlerden. (ŞİRALİYEV 1966: 134).

çepel: pis, kirli

çepel: güçlü, kuvvetli. (AKTUNÇ 2002: 78)

çıpal / çıpa: pis. Farsça *çepel* -pis, alçağ, çirk, eclaf. (ŞİRALİYEV 1966: 136).

dızı: hırsız <Fa: dızd, dozd “hırsız”; dozdî “hırsızlık”?

dazmağ: kaçmağ. Arxaik *tezmek* sözünden emele gelmiştir. (ŞİRALİYEV 1966: 133);

dazımağ: getmek, kaçmağ, yayınmağ (uzaklaşmak M.S.), gizletmek. Bu söz arxaik *tezmek* /kaçmağ/ sözünden meydana gelmiştir. (ŞİRALİYEV 1966: 136).

düke: bina, ev. bk. **ca** (Ne gerez düke yaptırmış! “Ne güzel ev yaptırmış!”; Cıfır dükeye girdi. “Kız eve girdi”).

tüke: ev. Erebee: *tekiye*: gonağ ğebul eden ev, kârvarsara. Civi düküye girdi. “Kız eve girdi”. (ŞİRALİYEV 1966: 136)

genni-: 1. gelmek. (Nafta genniyo; ivişliyelim “Biri geliyor; gidelim”); 2. gitmek.

ğeyişmek: getmek. Bu söz *gezmek* sözünden umum türk z > y ses deyişmesinin neticesinde emele gelmiştir. (ŞİRALİYEV, 1966: 136)

qây-, kây-: 1. yemek; 2. içmek (bir haşa kây “bir sigara iç”;
qaylım qayalım “yiyip içelim, muhabbet edelim”).

ğayannamağ: içmek, serxoş olmağ, kâflenmek.
(ŞİRALİYEV 1966: 134)

ğallanmağ danışmak (konuşmak), serxoş olmağ. Erebece:
qāl: söz. Bu sözü *qıyl ü qāl:* dedi-ğudu terkinde
görmek mümkündür. . (ŞİRALİYEV 1966: 135)

metan: ölü, ölüm (beni metan etti “beni öldürdü”). <Ar: mevta ve meyyit?

metdenmek: ölmek, yatmağ. Bu söz Erebece *meyyit:* ölü
sözünden *-len* şekilçisinin (ekinin) elavesile
düzeldiştir. (ŞİRALİYEV 1966: 136)

teber: 1 davul; 2. Abdal.

teber, tepir: buğday, bulgur vb. tahılları elemeye yarayan
ağaçtan yapılmış büyük elek (DS. C. X: 3884, yaygın)

tever: toy (1. düğün, 2. davul M:S:) (ŞİRALİYEV 1966:
134).

zahnı, zahır: ağız. <Fa: dehen, dehān?

dehm: ağız. (*Sen has mısda,men karvanın dehmın
açajam.* “Sen yaxşı otur, men pulun ağzını açacağam”).
(ŞİRALİYEV 1966: 136).

C. Aşığlar argosuyla ortak kelimeler:

Aşığlar argosundaki toplam yirmi bir kelimenin yedi tanesi ortaktır.

qây-, kây-: 1. yemek; 2. içmek; 3. sohbet etmek. (Bir haşa
kây “bir sigara iç” Qaylım qayalım “yiyip içelim,
muhabbet delim”).

ğayannamağ: içmek, serxoş olmağ, kâflenmek.
(ŞİRALİYEV 1966: 134)

ğallanmağ danışmak (konuşmak), serxoş olmağ.
Erebece: *qāl:* söz. Bu sözü *qıyl ü qāl:* dedi-ğudu
terkinde görmek mümkündür. (ŞİRALİYEV 1966:
135)

ğıylamax: danışmağ, nağıl (hikâye) söylemek.
(ŞİRALİYEV 1966: 139)

mey: 1. raki; 2. içmek, demlenmek. <Fa: mey “içki”.

mey: çay. Farsça *mey*. Aşığ Argosu'nda me'nası deyiştirilmiştir. . (ŞİRALİYEV 1966: 139)

nafta: bilinmedik kimse, tanıdık olmayan, yabancı (Nafta genniyo; ivişliyelim “Biri geliyor; gidelim”; Naftayı zıbart. “Adamı yol”).

lafda: kişi (adam, herif). (ŞİRALİYEV 1966: 138).

nan, nam: ekmek. <Fa: nān “ekmek”

nan: çörek (ekmek M:S), xörek (yemek M:S). Farsça:
nān: çörek (ekmek M:S)

teber: 1 davul; 2. Abdal.

tever: toy (1. düğün, 2. davul M:S:) (ŞİRALİYEV 1966: 134).

tıñgır: saz, çalgı aleti.

yongar: saz. (Biz de yongarrarı basıf sinemize... “Biz de sazları basıp sinemize...” . (ŞİRALİYEV 1966: 138)

yeken: para.

yekan: pul (para). (ŞİRALİYEV 1966: 129).

Bu karşılaştırmada ortaya çıktığı gibi, Azerbaycan'da kullanılan Sazandarlar Argosu'nun yirmi kelimelelik bir söz varlığı içinde Bağbaşı Abdallarının gizli diliyle benzer olan on kadar kelimenin bulunması çok önemli bir ortaklık olup, bizi başka değerlendirmelere götürecektir. Buradan hareketle Bağbaşı Abdallarının gizli dilinin Anadolu'da oluşmadığını, Bu Abdal//Teberlerin Orta Asya'dan Azerbaycan'a, oradan da Anadolu'ya bu dili konuşarak ve bu sanatları icra ederek geldiklerini kabul etmek gerekir.

Aynı şekilde, Azerbaycan'da kullanılan bu gizli dillerle (ŞİRALİYEV 1966: 127-141) Kuzey-doğu Anadolu Abdalları gizli dili (ACAR 1985: 9-15) arasında da en az dokuz kelimenin ortak olduğu, bu kelimelerin de temel belirleyici oldukları tespit edilmektedir:

<u>Azerbaycan</u>		<u>Kuzeydoğu Anadolu</u>
kiyle-		kikne- “gülmek”
gayanna-	kèyle-	“yemek, içmek”
nuğla-		nühle- “uyumak”
yakan		yeken “para”
gibar		gübar “büyük”

meyitde-/metden-metlen-		“vurmak, ölmek”
tüke	düke	“ev”
cerre-	cerle-	“söylemek”
lafda	lafda	“adam, genç”

Şiraliyev, düştüğü notlarla Azerbaycan’da kullanılan bu gizli dillerin Orta Asya *Abdol tili* ile kelime benzerliklerine de işaret etmiştir (ŞİRALİYEV 1966: 127-141). Buna göre on sekiz kelimesi derlenmiş olan Orta Asya Abdol tilinin sekiz kelimesi Azerbaycan’da kullanılan bu gizli dillerin kelimeleriyle; bunların da üçü Bağbaşı Abdalları gizli dilinin kelimeleriyle ortaktır.

Ahmet Caferoğlu “İleride *Abdal dili* üzerinde yapacağım geniş bir inceleme, Orta-Asya, Suriye ve Türkiye Abdalları dilinin tamamıyla bir kökten geldiğini ve müşterek bir sistem üzerine kurulduğunu, açıktan açığa gösterecektir, kanaatindeyim.” diyor (CAFEROĞLU 1954: 51). Gerçi biz Suriye ve Doğu Türkistan’daki Abdal dilleri malzemesine ulaşamadık; yine de tespit ettiğimiz Kırşehir Bağbaşı Abdal//Teber diliyle ilgili olarak yaptığımız bu karşılaştırmalarda elde edilen sonuçlar, Caferoğlu’nun yaklaştığı bu gerçeği elle tutulur bir hâle getirmektedir.

Yine Caferoğlu’nun Abdal dilleri içerisinde kullanım sıklığına işaret ettiği iki kelimedenden birincisi olan *yeken* “para” (CAFEROĞLU 1953: 78) kelimesinin hem Teber dilinde, hem Doğu Anadolu’da yaşayan Abdalların dilinde, hem de Azerbaycan’da kullanılan gizli dillerde ortak olduğu tespit edilmiştir. Böyle kullanım ortaklığı bulunan ikinci kelime *düke* “ev”; üçüncü kelime *cerle-*: demek, söylemek; dördüncü kelime *qây-*, *kêy-*: 1. yemek; 2. İçmek; beşinci kelime *metan*: ölü, ölüm, *meyitlenmek* “öldürmek”; altıncı kelime *hersit* “ekmek” kelimesidir.

Şu tespitleri de ilâve olarak kaydedelim:

Azerbaycan’da kullanılan bu gizli dillerden özellikle *Aşıglar Argosu* ve *Sazandarlar Argosu* için verilen örnek cümlelerdeki Türkçe ifade ve ibarelerin fonetik özellikleri Azerbaycan Türkçesinin batı grubu (Terekeme-Karapapak) ağızlarının fonetik özellikleriyle uyum içindedir:

Civi tüküye girdi. “Kadın eve girdi.” (ŞİRALİYEV 1966: 136); *Sen has mısda,men karvanın dehmin açajam.* “Sen iyi otur, ben paranın ağzını açacağım.” (ŞİRALİYEV 1966: 136); *Manis yaman cerriyir.* “Adam çok kötü konuşuyor.” (ŞİRALİYEV 1966: 137); *Niye, pis döyü,lafdalar da dünüfler de hasdı.* “Niye, kötü değil, adamlar da kadınlar da iyidir.” (ŞİRALİYEV 1966: 138); *Teber xoşunêlirmi?* “Düyün hoşuna geliyor mu?” (ŞİRALİYEV 1966: 138); *Biz de yongarrarı basıf sinemize küfde oana-boanaezirdiyh.* “Biz de sazları

basıp sinemize o yana bu yana geziyorduk.” (ŞİRALİYEYEV 1966: 138); **De-ürremeyh vaxdıyeldi**. “Para toplamak vakti geldi.” (ŞİRALİYEYEV 1966: 138); *Ancax lafdaların çoxu mēy işmērdi, dem vērmişdiler gürmēle*. “Fakat, adamların çoğu çay içmiyordu, içki içmeye devam ediyorlardı.” (ŞİRALİYEYEV 1966: 139); *Lafdalar bir bir yongarın sinesine yēkandlardan düzördüler*. “Adamlar birer birer sazın üstüne paralardan diziyorlardı.” (ŞİRALİYEYEV 1966: 140); *sonradan sonruya tever sāvı yongarın üsdüne xeletden-nemerden göydu*. “Sonradan sonraya düğün sahibi sazın üstüne hediye falan koydu”.

tüküye: ilerleyici yönde benzeşme yoluyla yuvarlaklaşma yanında, orta hece ünlüsünün darlaşması; **dehmin**: akkuzatif eki *-n*; **açajam**: *-c-> -j-* değişmesi; **cerriyir**: orta hece ünlüsünün darlaşması yanında *-rl-> -rr-* benzeşmesi; **döyü**: ileri derecede yuvarlaklaşma ve *-l* düşmesi, **xosunēlirmi**: hece kaynaşması; **yongarrarı**: *-rl-> -rr-* benzeşmesi; **basıf**: *-p> -f* değişmesi; **oana-boanaezirdiyh**: ileri derecede hece kaynaşması ve *-g- düşmesi*, **De-ürremeyh**: *-v-* düşmesi, *-i-> ü* değişmesi şeklinde yuvarlaklaşma ve *-rl-> -rr-* benzeşmesi bir arada; **vaxdıyeldi**: kelime birleşmelerinde *g> y* değişmesi; **ışmērdi**: şimdiki zamanın olumsuz çekiminde karakteristik hece yutumu ve *kapalı e* kullanımı yanında *ç> ş* değişmesi; **düzördüler**: şimdiki zaman çekiminde ilerleyici benzeşme yoluyla aşırı yuvarlaklaştırma ve hece yutumu; **sonruya**: orta hece ünlüsünün darlaşması; **sāvı**: *-h-* ünsüzüne bağlı hece yutumu yanında *b> v* değişmesi, **xeletden-nemerden göy-**: Terekeme-Karapapak ağzı için karakteristik deyim.

Terekeme-Karapapak ağzının bu özelliklerini örneklendirmek bu yazının amacını da, hacmini de aşar. İlgilenenlerin Ahmet Bican Ercilasun'un Kars İli Ağızları adlı esrinin ilgili bölümlerine bakmaları yararlı olur. (ERCİLASUN 1983).

Azerbaycan Aşığılar argosu ve Sazandarlar argosunda karşılaşılan bu durum çok tabiidir. Çünkü aşıklık san'atı en çok bu bölgede yaşamaktadır.

Bağbaşı Abdallarının dilinde de tespit ettiğimiz bu durum, gizli dillerin özel anlam yüklenmiş şifreli kelimelerinin dışındaki unsurlarının mahallî dilden farklı olmadığını bir kere daha göstermektedir. Nitekim Doğu Anadolu'da yaşayan Abdalların gizli dilindeki Türkçe unsurlar da Kars, Erzurum yerli ağzı ve Artvin Ağızlarının fonetik özellikleriyle (ACAR 1985: 11) uyum içindedir.

Derleme yaptığımız şahıslar, Teber dilindeki Farsça kökenli kelimelerin bir kısmı için “Kürtçedir.” demişlerdir. Fakat gerek Abdalların kökenine ilişkin yaptığımız izahat, gerekse bunların dillerinin Azerbaycan Aşığılar Argosu, Sazandarlar Argosu ve Özbekistan Abdol

Tili ile ilgisi, bu iddiayı çürütmektedir. Farsça kelimelerin, bu dillerin hepsine daha oluşma çağlarında, Orta Asya ve İran ve Azerbaycan'da geçmiş olduğunu kabul etmek daha doğru bir yaklaşım olur.

KAYNAKLAR

- ACAR, Turgut 1985, *Doğu Anadolu'da Yaşayan Gizli Bir Meslek Dilinin Yapısı İle Türkçenin Benzerlikleri*, **Beşinci Milletler Arası Türkoloji Kongresi, İstanbul, 23-28 Eylül 1985, Tebliğler, I. Türk Dili, cilt 1**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türkiyat Araştırma Merkezi yay., İstanbul, s., 9-15.
- AKSOY, Ömer Asım başkanlığında Komisyon 1972, **Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü, c. I-XI**, (DS. kısaltmasıyla gösterildi), TDK yay., Ankara.
- AKTUNÇ, Hulki 2002, **Büyük Argo Sözlüğü**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- ARAT, Reşit Rahmeti 1979, **Kutadgu Bilig III İndeks**, TKAE yay., İstanbul.
- CAFEROĞLU, Ahmet 1994/1, **Türk Dili Tarihi**, 3. bas., Enderun Kitabevi, İstanbul.
- _____ 1994/2, **Anadolu Ağzlarından Toplamalar**, 2. bas., TDK yay. Ankara.
- _____ 1972, **Divanü Lûgat-it Türk Dizini**, TDK yay., Ankara.
- _____ 1952, *“Erkilet Çerçilerinin Argosu “Dilce”*, **İÜEF Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, C. IV, S. 4, İstanbul, s. 331- 344.
- _____ 1953, *“Anadolu Abdallarının Gizli Dillerinden Bir İki Örnek”*, **Fuad Köprülü Armağanı**, DTCF yay., İstanbul, s. 77-79.
- _____ 1954, *“Pallacı, Tahtacı ve Çepni Dillerine Dâir”*, **Türkiyat Mecmuası Cild XI**, İstanbul Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü yay. İstanbul, s., 41-86.
- DEVELLİOĞLU, Ferit 1970, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat**, Doğuş Ltd. Şti. Matbaası, Ankara.
- _____ 1990, **Türk Argosu (İnceleme-Sözlük)**, 7. bas., Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara.
- ERCİLASUN, Ahmet Bican 1983, **Kars İli Ağzları-Ses Bilgisi**, Gazi Üniversitesi yay., Ankara.
- _____ 1999, *“Ağız Araştırmalarında Kullanılacak Transkripsiyon İşaretleri”* **Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni**, TDK yay, Ankara, s. 41-61.
- ERSOYLU, Halil 2004, **Türk Argosu Üzerinde İncelemeler**, L&M Kitaplığı yay., İstanbul.

- GÜLENSOY, Tuncer 1988, “*Darende!de Konuşulan Gizli Dil Üzerine Notlar*”, **2. Battal Gazi ve Malatya Çevresi Halk Kültürü Sempozyumu, 19-21 Ekim 1987, Tebliğler**, İstanbul.
- GÜNŞEN, Ahmet 2001, **Kırşehir ve Yöresi Ağzları Sözlüğü**, Ocak yay., Ankara.
- KAYMAZ, Zeki 1997, “Darende’de Konuşulan Gizli Dil: Hazeynce”, **Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi**, S. 109, Ağustos 1997, s. 131-165.
- KÖPRÜLÜ, Orhan F. 1988, “*Abdal*” **TDV İslâm Ansiklopedisi**, TDV Yay., İstanbul, C. I. , s. 62.
- ÖZKAN, Nevzat 1991, “*Erkilet Gizli Dili*”, **Erciyes Yöresi 1. Folklor, Halk Edebiyatı ve Etnografya Sempozyumu (Bildiriler)**, Erciyes Üniversitesi yay., Kayseri, s. 295-315.
- _____ 2002, “*Gizli Dil Olarak Argonun Fonksiyonu Üzerine*”, **Türk Kültüründe Argo**, Emine Gürsoy-Naskali, Gülden Sağol editörlüğünde, Türkistan ve Azerbaycan Araştırmaları Merkezi Yayını, Haarlem, Hollanda, s., 23-30.
- ŞİRALİYEV, M. Ş. 1966, “*Azerbaycan’da İşlenen Argolar*”, **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten**, TDK yay., Ankara 1967, s. 127-141.
- TÜRKAY, Cevdet 1979, **Başbakanlık Arşivi Belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğunda Aşiret, Oymak ve Cemaâtlar**, Tercüman Kaynak Eserler Dizisi:1, İstanbul.
- ÜLKÜTAŞIR, M. Şakir 1968 “*Abdallar*” (Coğrafi dağılımları, etnik menşeleri, içtimai hayatları) **Türk Kültürü Dergisi**, TKAE Yay. , Şubat 1968 S.64, Ankara, s. 43 – 47.
- Meydan Larousse Büyük Lugat ve Ansiklopedi**, Meydan Yayınevi, İstanbul 1969, C.I, s. 14.
- YÖRÜKÂN, Yusuf Ziya 1998, **Anadolu’da Alevîler ve Tahtacılar** , (Haz. Turhan Yörükân), Kültür Bakanlığı Yay., TTK Basımevi, Ankara.
- ZELYUT, Rıza 1992, **Öz Kaynaklara Göre Alevîlik**, Yön Yayıncılık, 6. baskı, İstanbul.